

Không ai có thể tính toán chính xác số tiền mà giới tội phạm quốc tế rửa sạch hàng năm.

Các tổ chức tư pháp quốc tế ước lượng số tiền đó phải lên đến khoảng 300 tỷ USD, trong đó 100 tỷ được thực hiện tại nước Mỹ.

Rửa tiền (money laundering) ngày nay được hiểu là việc chuyển đổi hình thái của tài sản có được từ các hoạt động phạm pháp như buôn lậu ma túy, các hoạt động tội ác, trốn thuế, tham ô,... nhằm mục đích che dấu các cơ quan pháp luật nguồn gốc phạm pháp ban đầu của nó, biến tiền "dơ", thành tiền "sạch", và do đó, sau đó sẽ được sử dụng một cách hoàn toàn hợp pháp.

Ngân hàng là mục tiêu

Ngân hàng đường nhiên trở thành mục tiêu "khoái khẩu" của giới rửa tiền do các dịch vụ và công cụ thanh toán đa dạng của nó như chi phiếu, chi phiếu du lịch, chuyển tiền bằng điện, và nhất là hiện nay, là sự phát triển như vũ bão của dịch vụ ngân hàng điện tử (e-banking) mà bọn chúng có thể lợi dụng để che dấu nguồn gốc phạm pháp ban đầu của đồng tiền. Các xứ sở thiên đường ngân hàng (bank heaven countries) cũng là những nơi lý tưởng để rửa tiền do các ưu đãi về thuế, do các luật lệ truyền thống về bí mật ngân hàng (bank secrecy law), do thiếu nghiêm ngặt hay sơ hở về quản lý ngoại hối,... Nhờ lại cách đây hai năm, tại Nhật Bản, các bộ trưởng tài chính các nước G7 đã lên tiếng khuyến cáo các "thiên đường tài chính-ngân hàng" về các hoạt động "dung túng" nạn rửa tiền và kêu gọi mạnh mẽ việc hợp tác quốc tế để chống lại vấn nạn trên. Tổ chức hợp tác và phát triển kinh tế (Organisation for Economic Co-

RỬA TIỀN

Nhận diện và các phương pháp phòng ngừa

Thạc sĩ TRƯƠNG QUANG THÔNG

operation and Development – OECD) cũng đã mạnh dạn lên danh sách đen (blacklist) 15 nước và đảo quốc được mệnh danh là "thiên đường ngân hàng" (xem danh sách). Chỉ đơn cử đảo quốc Cayman (Cayman Islands): với diện tích 259 km vuông, dân số chừng 36.000 người, nhưng do chính sách miễn hoàn toàn thuế trực thu, do luật "bí mật ngân hàng" hấp dẫn, đảo quốc nhỏ bé này đã có tới hơn 40.000 công ty đăng ký thành lập trong đó có hơn 400 ngân hàng chuyên làm các dịch vụ ngân hàng hải ngoại (offshore banking) với tổng số tài sản ngân hàng (banking assets) lên đến hơn 500 tỷ USD.

Danh sách đen của OECD

1. Bahamas
2. Cayman Islands
3. Cook Islands
4. Dominican Republic
5. Israel

6. Li Băng
7. liechtenstein
8. Marshall Islands
9. Nauru
10. Niue
11. Panama
12. Philippines
13. Nga
14. St Kitts and Nevis
15. St Vincent and the Grenadines

(Nguồn : OECD)

Nhận diện các bước rửa tiền

Việc rửa tiền thường được tiến hành theo một chu trình bao gồm 3 bước như sau:

1. Tìm chỗ sắp đặt (placement) số tiền mặt phạm pháp ban đầu. Có thể bằng ký thác (depositing) tiền mặt vào các ngân hàng nội địa hoặc các thể chế tài chính khác. Tiền cũng có thể được mang lậu ra khỏi lãnh thổ, hoặc được ký thác vào các ngân hàng nước ngoài

nhất là tại các “thiên đường ngân hàng” như đã nói ở trên, hoặc được dùng để mua các hàng có giá trị cao như đồ xa xỉ, tác phẩm nghệ thuật, đá quý, du thuyền,... để sau này bán lại (bước 2).

2. Dàn trải (layering) số tiền đã được ký thác, cố gắng tách biệt nó với nguồn gốc phạm pháp ban đầu bằng các giao dịch tài chính, ngân hàng phức tạp. Tiền ký thác sẽ được chuyển đổi thành trái phiếu (bonds), chứng khoán (stocks), chi phiếu du lịch (travelers' cheques). Lệnh giao dịch có thể thực hiện bằng máy tính cá nhân từ bất kỳ nơi nào trên thế giới, và do đó, thường ít để lại dấu vết cho việc kiểm toán (audit trail). Cũng có thể đầu tư vào thị trường địa ốc và các loại kinh doanh dịch vụ hợp pháp khác như giải trí, du lịch. Hay là lập các công ty trá hình (front business) tại các “thiên đường ngân hàng”: chỉ cần thuê tên các giám đốc người bản địa để che dấu lý lịch thật của chủ công ty. Riêng các hàng hóa sẽ được bán lại. Bán rẻ thôi. Mà hàng cao cấp bán rẻ thì rất nhiều người khoái, phần lỗ coi như phí rửa tiền. Tiền bán thu về thường phải bằng chi phiếu, chuyển khoản: do vậy, hình thái ban đầu của tiền đã được chuyển đổi. Một số tay trùm tội phạm khác lại thích rửa tiền qua các sòng bạc (casino), vừa để giải trí, vừa nhẹ nhàng, đơn giản. Các tay em cứ ôm tiền mặt đến casino, đổi tiền mặt lấy các jeton để giả chơi trò đỏ đen. Trúng thì càng tốt, thua cũng chẳng sao. Tiền thua là phí rửa tiền. Chơi một chút thì “chán”, đổi jeton thừa trở lại tiền. Mà tiền lúc này không còn phải là tiền mặt nữa mà là chi phiếu, hồi lẽ, các ông chủ casino lúc nào cũng hào hiệp ký chi phiếu trả tiền thừa cho dân đỏ đen, âu cũng là một trong những cách “dụ khỉ” khách mà.

3. Hòa nhập (integration) số tiền đã được rửa sạch bằng cách tạo cho nó một nguồn gốc có vẻ chính đáng, lành mạnh hay nói nôm na là “sạch”. Sử dụng mọi kỹ thuật có thể như lập hóa đơn giả, kê nâng giá hóa đơn thật,... Một trong những cách tinh vi nhất là các công ty trá hình có tài khoản ở các ngân hàng hải ngoại dùng tiền đã “đổi lốt” để cho các công ty khác của chính các ông trùm rửa tiền vay lại. Tiền vay được lại chuyển đổi lòng vòng thành các tài sản khác, nghĩa là ngày càng

“sạch” hơn. Hoặc các công ty trá hình dùng tiền ký thác ở hải ngoại làm tài sản bảo đảm cho các món vay nội địa. Các ngân hàng hải ngoại lại rất thích phát hành bảo lãnh ngân hàng (bank guarantee) cho các món vay kiểu này.

Để cho việc rửa tiền thành công, một đòi hỏi rất quan trọng là làm sao không để lại dấu vết giấy tờ gì kết nối 3 bước trên. Tránh khai báo hải quan, xâm nhập, cài người vào hệ thống ngân hàng, tránh né hay trì hoãn việc cung cấp các chứng từ (justificatives) mà ngân hàng đòi hỏi, mua chuộc nhân viên ngân hàng,... là những thủ thuật phổ biến để thực hiện yêu cầu trên.

Các tác hại của nạn rửa tiền

Nạn rửa tiền không những chỉ gây nên những tác hại to lớn ở từng quốc gia mà còn gây ra những hiểm nguy khác trên bình diện thế giới.

- Rửa tiền tạo các điều kiện thuận lợi cho các hoạt động phạm pháp như buôn lậu vũ khí, buôn lậu ma túy, các hoạt động tội ác khác bành trướng hoạt động. Ngược lại, chính phủ và công chúng sẽ hao tốn những chi phí khổng lồ do các hoạt động phạm pháp trên

- Rửa tiền làm suy yếu hệ thống tài chính, ngân hàng thế giới do mức độ xâm nhập to lớn của nó. Nạn tham nhũng càng có thêm điều kiện phát triển và ảnh hưởng đến thanh danh, uy tín của hệ thống tài chính, ngân hàng.

- Rửa tiền luôn sánh vai cùng việc trốn thuế. Thu nhập của chính phủ sẽ sút giảm, do đó, người nộp thuế ngay tình sẽ gián tiếp bị thiệt hại nếu chính phủ luôn muốn giữ vững và nâng cao kế hoạch thu thuế. Cơ hội việc làm của công chúng cũng bị ảnh hưởng vì một lượng tiền khổng lồ đã được đầu tư vào các hoạt động phạm pháp, thay vì các đầu tư góp phần tạo ra công ăn việc làm cho mọi người.

- Các hiệu ứng ngoài ý muốn khác cũng có nhiều điều kiện xâm nhập vào bên trong lãnh thổ, ít nhiều ảnh hưởng đến nền an ninh quốc gia.

Ngân hàng phải làm gì để phòng ngừa nạn rửa tiền?

Các nỗ lực quốc tế chống nạn rửa tiền đòi hỏi sự hợp tác mạnh mẽ của giới ngân hàng. Thực ra, tự bản thân ngân hàng có thể thực hiện nhiều tiến trình khác nhau để nhận diện và phòng ngừa nạn rửa tiền.

1. Hiểu rõ chính sách của khách

hàng

Hiểu rõ chính sách của khách hàng, dù là khách hàng ký thác hay khách hàng chỉ sử dụng các tiện ích dịch vụ của ngân hàng, đòi hỏi một sự xác minh lý lịch thích ứng. Thông thường, ngân hàng chỉ đặt quan hệ với các khách hàng có lý lịch (identity) rõ ràng: sáng lập viên là ai, công ty mẹ ở đâu, đăng ký hoạt động gì, mục đích mở tài khoản giao dịch, các quan hệ ngân hàng khác ở hải ngoại,... Các thông tin trên sẽ rất hữu dụng một khi khách hàng có các giao dịch bất bình thường, đáng ngờ. Ví dụ: một nhà đầu tư nước ngoài chỉ chuyên về các hoạt động thương mại thuần túy, nay bất chợt nhảy vào đầu tư mua lại một cao ốc văn phòng, mặc dù thị trường này đang rất tồi tệ. Một thời gian sau, lại bán cho người khác, chấp nhận lỗ to....

2. nắm được các bên có liên quan đến các món chuyển tiền có giá trị lớn từ nước ngoài

Thông tin về các bên có liên quan đến các món chuyển khoản có giá trị lớn giúp ngân hàng hiểu rõ hơn hệ thống giao dịch mà khách hàng sử dụng. Trong chừng mực có thể, ngân hàng cần nắm giữ thêm các thông tin sau trong một lệnh chuyển khoản:

- Tên, địa chỉ, số tài khoản của người ký phát lệnh chuyển tiền đầu tiên;

- Nhận diện ngân hàng đầu tiên chấp nhận thực hiện lệnh chuyển khoản theo yêu cầu của khách hàng. Lưu ý đến các công ty, ngân hàng đăng ký hoạt động tại các nước nằm trong danh sách đen của OECD.

3. Các thông tin khác cần phải phân tích

Bao gồm:

- Các giao dịch không gắn kết với công việc kinh doanh của khách hàng.

- Các giao dịch có tính chất không bình thường.

- Các giao dịch với số tiền lớn, bất thường.

- Các trường hợp khách hàng né tránh hay trì hoãn việc cung cấp các hồ sơ, tài liệu do ngân hàng yêu cầu. Các khách hàng cung cấp hồ sơ không đầy đủ và đáng ngờ.

- Thông tin về nhân sự: các trường hợp nhân viên ngân hàng có những sinh hoạt bất thường, có những mối quan hệ đáng ngờ với khách hàng.

(Xem tiếp trang 5)

lối của Đảng chứ không phải là người lãnh đạo nên Đảng cần động viên họ mang hết tiềm năng, nguồn lực về vốn, cơ sở vật chất kỹ thuật, trình độ tổ chức quản lý kinh doanh, đóng góp vào quá trình phát triển nền kinh tế hàng hóa nhiều thành phần, nhằm tạo ra nhiều của cải cho xã hội, làm giàu cho mỗi người và cho đất nước.

Phát triển kinh tế tư bản tư nhân trong nước, cũng như đầu tư của tư bản nước ngoài, tức chấp nhận sự bóc lột. Điều này có mặt tiêu cực, mặt xấu là người lao động và đất nước ta nói chung phải cống nộp một phần kết quả lao động của nhân dân ta cho các chủ tư bản. Song cũng có mặt tích cực cần thiết là: góp phần giải quyết việc làm và đời sống cho người lao động (đang thất nghiệp) tạo ra của cải vật chất cho xã hội, phục vụ phát triển sản xuất và đời sống, đóng góp tạo thêm nguồn thu cho ngân sách nhà nước (thuế), đào luyện đội ngũ công nhân, bồi dưỡng tri thức quản lý và trang bị kỹ thuật công nghệ hiện đại trong quá trình thực tiễn công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước.

Vấn đề mấu chốt ở đây là sử dụng kinh tế tư bản tư nhân phải luôn tăng cường nâng cao hiệu lực và hiệu quả quản lý nhà nước đối với sự hoạt động của các doanh nghiệp tư bản tư nhân này, đồng thời phát huy vai trò làm chủ của người lao động và vai trò lãnh đạo của cơ sở Đảng trong các doanh nghiệp tư bản tư nhân. Kiểm tra giám sát, buộc các chủ tư bản ở đây phải chấp hành nghiêm chỉnh luật pháp và chính sách của Nhà nước ta, đảm bảo lợi ích hợp pháp và hợp lý của các chủ tư bản, người lao động và Nhà nước ta. Từ đó góp phần thực hiện tốt đường lối phát triển nền kinh tế hàng hóa nhiều thành phần tham gia, động viên rộng rãi các tiềm năng, nguồn lực trong toàn xã hội cho việc phát triển sản xuất, đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa vì mục tiêu dân giàu, nước mạnh, xã hội công bằng dân chủ, văn minh, vững bước tiến dần lên CNXH ■

Chú thích

- (1) Theo Từ điển triết học, NXB TB, M, 1975, bản dịch của NXB Sự Thật, Hà Nội 1986, tr.507.
(2) Văn kiện Đại hội lần thứ VIII của Đảng, NXB CTQG, Hà Nội, 1996, tr.74

(Tiếp theo trang 31)

Rửa tiền: nhận diện và ...

4. Thiết lập hệ thống các báo cáo nội bộ

Các loại báo cáo sau đây có thể giúp ngân hàng nhận diện các khả năng rửa tiền của khách hàng. Các loại báo cáo này hiện nay có thể được thiết kế khá dễ dàng thông qua máy vi tính.

- Báo cáo hoạt động của tài khoản ký thác không kỳ hạn (demand deposit activity report) : cần quan sát, phân tích cẩn thận các hiện tượng bất thường, hay thay đổi như số lần giao dịch, số dư bình quân. Loại báo cáo này có thể thiết lập hàng tuần hay hàng tháng tùy theo nhu cầu.

- Báo cáo các món giao dịch lớn (large transaction report) : ngân hàng có thể tự đặt ra một giới hạn cụ thể như các giao dịch tương đương 20.000 USD trở lên. Báo cáo này nên được lập hàng ngày.

- Báo cáo các giao dịch ngoại tệ (currency report) : các chuyển đổi từ nội tệ ra ngoại tệ và ngược lại; chuyển khoản ra nước ngoài bằng ngoại tệ.... Ngân hàng có thể tự đặt ra một giới hạn nào đó cho báo cáo. Cũng có khi, giới hạn đó lại theo yêu cầu của ngân hàng trung ương, do các qui định về quản lý ngoại hối. Báo cáo này nên được lập hàng ngày.

- Báo cáo thu chi tiền mặt (cash-in and cash-out report) : tính bất thường, khả nghi của các giao dịch tiền mặt báo hiệu cho ngân hàng khả năng rửa tiền. Một công ty tư vấn thì không thể nào có nhu cầu tiền mặt lớn và thường xuyên như một nhà bán lẻ. Còn một hiệu bán lẻ đồ len mùa đông thì khó có thể có số tiền mặt lớn và thường xuyên ký thác vào ngân hàng vào giữa mùa hè. Tùy theo qui mô hoạt động và nhu cầu, loại báo cáo này có thể lập hàng ngày, hay hàng tuần.

Như vậy, hệ thống thông tin nội bộ ngân hàng thông qua các báo cáo có liên quan đến việc sử dụng tài khoản và dịch vụ của khách hàng, cộng với khả năng phân tích sắc sảo các thông tin đa nguồn của các nhân viên và nhà quản trị ngân hàng có thể giúp các ngân hàng chủ động nhận diện và phòng ngừa nạn rửa tiền. Tính miễn cưỡng của các nhân viên và trình độ quản lý chuyên nghiệp của ban lãnh đạo ngân hàng do đó phải xem là một trong những tiêu chí quan trọng nhất để có thể thực hiện nỗ lực trên.

Việt Nam đang trong quá trình hòa nhập vào hệ thống tài chính, ngân hàng thế giới. Mới đây, bằng công văn số 2838/VP-CP-KTTH, Chính phủ đã có ý kiến chỉ đạo Ngân hàng Nhà nước nhanh chóng soạn thảo một nghị định về chống rửa tiền. Trong khi chờ đợi Nghị định trên ra đời, hệ thống ngân hàng của chúng ta, cùng với sự hợp tác chặt chẽ của các cơ quan hữu quan khác, luôn phải có những nỗ lực chủ động trong việc nhận dạng và phòng chống nạn rửa tiền của bọn tội phạm trong nước và quốc tế, góp phần giữ vững sự an toàn, lành mạnh của nền kinh tế, xã hội và an ninh quốc gia ■